

UNUTRAŠNOST EUFRAZIJEVE BAZILIKE

EUFRAZIJANA

Likovno je stvaralaštvo zastupljeno na predmetima koji okružuju svakodnevni život: u oblikovanju kuća i gospodarskih zgrada; namještaja, pribora i ukrasa u boravišnom prostoru; oruđa i pomagala pri radu; predmeta za osobnu upotrebu (odjeća, nakit, glazbeni instrumenti) te predmeta vezanih uz običaje i seoske svečanosti (maske, pisanice, božićni ukrasi). U likovnoj tradiciji prevladavaju plošne tvorbe, osobito ornamenti. Primijenjeni su u bezbroj motiva na tekstilu (tkanje, veziva, čipke), drvenim predmetima (preslice, škrinje, svirale), keramici, uskršnim jajima, tikvicama, na koži i u metalu. Nešto su manje zastupljene plastične tvorbe, a nalaze se na predmetima oblikovanim od tijesta (obredna peciva, lici-tarski proizvodi), glinenim predmetima, drvenim glazbalima, igračkama, figuralno oblikovanim košnicama, na građevnim elementima, te nadgrob-nim spomenicima i različitim drvenim ili kamenim predmetima.

O narodnoj likovnoj umjetnosti u Hrvatskoj objavljeno je nekoliko djela (M. Gavazzi, *Hrvatska narodna umjetnost*, 1944; Lj. Babić, *Boja i sklad*, 1943. i dr.) te niz članaka o pojedinačnim temama.

A. Mj.

ETNOPARK, skupina tradicijskih građevina na otvorenomu prostoru, prenesenih s različitih i često veoma udaljenih lokaliteta ili, rjeđe, zatečenih na samome mjestu (in situ). E. može sadržavati karakteristične primjere seoske ili gradske arhitekture, sakralne građevine, tehničke ili obrtničke radionice itd. Prema načinu prezentacije razlikuju se: *park-muzej* koji se sastoji od reprezentativnih građevina tradicijske arhitekture; *park-selo* koji obuhvaća sve objekte seoskoga kult. kruga i *ekološki muzej* u kojemu je težište na cjelovitosti prirodno-prostornog ambijenta. — Prvi e. postavljen je 1891. u Stockholmu. U Hrvatskoj ima nekoliko manjih etnoparkova: Donja Kupčina, Kumrovec (Staro selo), te više idejnih projekata za etnoparkove većih razmjera: Sisak, Jarun (Zagreb), Gluhakovo (blizu Zagreba), Pazin i dr. LIT.: B. Orel, Muzeji na otvorenom i čuvanje etnografskih spomenika, *Vijesti MK*, 1958, 3. — A. Freudenreich, Etnopark — muzej na otvorenom, *ČIP*, 1968, 185. — *Grupa autora*, Mogućnosti realizacije etnoparka na području Zagreba, *Etnološka istraživanja*, 1981. R.

EUFRAZIJANA, katedrala u Poreču, koju je sred. VI. st. dao podignuti biskup Eufrazije. Gl. objekt čitava kompleksa prvotnih građevina jest trobrodna bazilika. Uz njezin sjeveroist. ugao nadovezuje se trolisna memori-jalna kapela (s karakterističnim elipsoidnim predvorjem), a njezino vanjsko

predvorje (narteks) povezano je s prostranim kvadratičnim dvorištem (atrij), na čijoj se zap. strani nalazi osmerostrana krstionica (baptisterij). Na pros-toru između sjev. strane atrija i morske obale podignuta je istodobno još jedna velika sakralna građevina (crkva Sv. Andrije?) osebujna oblika s okomitom orijentacijom svoje osi na os gl. bazilike; ona je tijekom sr. vije-ka bila pregrađena u biskupski dvor. Mnogo kasnije nastaju ostali objekti toga velikoga kompleksa: sakristije (XIII — XV. st.), zvonik (XVI. st.), prva (zap.) kapela uz juž. stranu bazilike (XVII. st., podignuta na mjestu jedne starije srednjovj. kapele), druga kapela na juž. strani (sred. XIX. st.), dok je prostor između njih pretvoren u kapelu tek u vrijeme restauracijskih zah-vata između dvaju svjetskih ratova.

Tijekom dugih stoljeća pojedini objekti toga kompleksa pretrpjeli su manje ili veće transformacije. Tako je u XV. st. nakon potresa (1440) restauriran juž. zid srednjega broda bazilike Eufrazijane, te se u njemu pojavljuju karakteristični gotički prozori. Današnji izgled svetišta određen je podizanjem razine poda u srednjoj apsidi, što je uslijedilo u XIII. st. postavljanjem velikoga ciborija (1277) te konačno slobodnom rekonstruk-cijom oltarne pregrade iz očuvanih originalnih dijelova, koja je izvedena u novije vrijeme. Unatoč svim transformacijama i gubicima, katedralni kom-pleks u Poreču jedan je od najvažnijih očuvanih sklopova sakralnih građevina VI. st., a zidni mozaici bazilike zauzimaju istaknuto mjesto među cur. spomenicima slikarstva toga vremena.

Eufrazijeva bazilika u stvari je treća po redu crkva sagrađena na tome mjestu. Slijed sakralnih objekata započeo je uređenjem tzv. *kućne crkve* (*domus ecclesiae*), vjerojatno krajem III. ili poč. IV. st. unutar neke profane građevine, kojoj su pripadali ostaci mozaikčkoga poda sa simboličnim riba-ma, otkriveni S od današnje bazilike. Krajem IV. st. taj prvotni *oratorij* bio je obnovljen i »podvostručen« prilikom prijenosa tijela lokalnoga mučenika i biskupa Maura s groblja izvan grada. Tim zahvatom stvorene su dvije paralelne jednostavne dvorane (*basilicae geminae*), od kojih je jedna služila za kult mučeničkova relikvija (martyrium). Istodobno su postavljena i nova polja mozaikčkoga poda, koja su većim dijelom ostala očuvana do danas. U V. st. sagrađena je na tomu mjestu velika trobrodna bazilika, i to tako da je sjev. zid novoga objekta presjekao juž. dvoranu starije »dvostruke